

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ В ЛАТВІЙСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ: ПОЗИТИВНИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Шишлов Володимир Андрійович

здобувач

Науково-дослідний інститут публічного права

м. Київ, Україна

Адміністративно-правове регулювання адвокатської діяльності в Україні потребує удосконалення відповідно до європейських стандартів. Досвід Латвійської Республіки, як держави – члена ЄС, є цінним прикладом ефективного поєднання незалежності адвокатури з належним державним контролем. Використання цього позитивного досвіду сприятиме підвищенню якості правничої допомоги та зміцненню верховенства права в Україні.

Адвокатура в Латвії є самоврядною публічно-правовою корпорацією, що діє через Латвійську колегію присяжних адвокатів (*Latvijas Zvērinātu advokātu kolēģija, LZAK*). Законом прямо визначено її інституції (З'їзд адвокатів, Рада присяжних адвокатів, ревізійна комісія, дисциплінарна комісія), а також повноваження Ради – від допуску до професії та ведення відкритих реєстрів адвокатів та адвокатських бюро до організації захисту (представництва) та розгляду скарг. Така модель концентрує ключові функції професійного самоврядування в одному органі, з чітко прописаною підзвітністю з'їздові [1].

Доступ до професії врегульовано на рівні закону: встановлені вимоги до освіти й добросчесності, інститут помічників адвоката, процедура зарахування до списку та призупинення і виключення. Принципи незалежності адвоката, адвокатської таємниці, а також процесуальні гарантії під час обшуків у приміщеннях адвокатів прямо закріплено в Законі про адвокатуру; окремо визначено участь адвокатів у кримінальному процесі та їхню процесуальну автономію [1].

Паралельно конституційний рівень гарантій забезпечує право на справедливий суд і допомогу адвоката (стаття 92 Конституції). Конституційний суд Латвії послідовно розкриває зміст цієї гарантії (ефективний доступ до правосуддя, компенсація за порушення, вимоги до якості правової допомоги тощо) [2].

Форми організації практики сучасні та гнучкі: закон детально регулює статус «*zvērinātu advokātu birojs*» (адвокатське бюро, фірма) як суб'єкта, процедури погодження назви й реєстрації в торговому реєстрі,

а також встановлює монополію на використання позначення «ZAB». Одночасно запроваджено обов'язкове групове страхування професійних ризиків, яке централізовано укладає Рада LZAK для всіх практикуючих адвокатів. Таке «колективне» страхування знижує трансакційні витрати та уніфікує базовий рівень захисту клієнтів [1].

Роль етики та дисципліни підсилюється подвійно: по-перше, діє обов'язковий Етичний кодекс LZAK (Latvijas Zvērinātu advokātu kolēģija) із деталізацією стандартів поведінки (конфлікт інтересів, чесність у комунікації з судом і клієнтом, взаємоповага між колегами); по-друге, дисциплінарна комісія є окремою інституцією колегії, яка розглядає провадження за скаргами, а Рада здійснює превентивний нагляд. Таким чином формується зрозуміла, професійна система відповідальності з процедурними гарантіями [3].

Комунікація із суспільством і рекламними компаніями врегульована стримано: закон і статuti LZAK встановлюють, що рекламувати правничу допомогу можуть лише адвокати, а правила реклами визначає сама колегія. Мета – забезпечити публіку від оманливого маркетингу та зберегти професійні стандарти [1].

Доступ до правової допомоги громадянам регламентує також окремий «Закон про забезпечувану державою правову допомогу» та інституційна архітектура, яка функціонує через Державне управління з правової допомоги (Legal Aid Administration). Вона охоплює цивільні та адміністративні справи, а в кримінальних – участь захисників (представників) за призначенням [4].

Європейський вимір професії вбудовано без «швів»: Закон про адвокатуру має окремі розділи для адвокатів держав – членів ЄС (реєстрація, постійна або тимчасова практика, процесуальні права), що відтворюють засади директив ЄС про взаємне визнання професійної кваліфікації та вільне надання послуг. Це спрощує транснаціональну співпрацю та доступ клієнтів до фахівців [1].

Ознайомлення із адміністративно-правовими засадами діяльності адвокатури в Латвійській Республіці дає підстави зробити висновок, що для потенційної імплементації в національне законодавство та юридичну практику корисними є наступні елементи латвійського досвіду правового регулювання адвокатської діяльності:

- сильне професійне самоврядування з конкретними державними делегованими повноваженнями. Латвійська Рада присяжних адвокатів є не лише «внутрішнім» органом, а й виконує публічні функції: веде відкриті реєстри, організує надання державної правової допомоги та захисту за призначенням, визначає мінімальну необхідну кількість адвокатів по судових округах, розглядає дисциплінарні справи. Подібне розширення й деталізація делегованих повноважень в українському

законодавстві (із чіткими механізмами підзвітності з'їздові) могло б зміцнити спроможність самоврядування;

- централізоване групове страхування професійної відповідальності. Модель, за якої Рада укладає «груповий» договір для всіх практиків, потенційно знижує премії, уніфікує покриття та спрощує контроль за наявністю полісів – рішення, яке можна адаптувати НААУ та радами адвокатів регіонів.

- єдиний публічний реєстр адвокатів і адвокатських бюро з прозорими правилами найменувань. Латвія захищає позначення «адвокатське бюро» (ZAB) і прив'язує його до статусу та реєстрації; Рада публікує й підтримує актуальні списки. Таке рішення допомагає споживачам відрізнити професійних учасників ринку від «квазі-суб'єктів»;

- оновлений Етичний кодекс і процедурно спроможна дисциплінарна система. Латвійський кодекс адвокатської етики – сучасний і практичний; дисциплінарна комісія існує як окремий орган колегії, а Рада має інструменти превенції й реагування. Для України корисними є: більш деталізовані стандарти реклами та електронної комунікації; прозоріші процедури розгляду скарг і оприлюднення рішень (із дотриманням правил захисту персональних даних);

- конституційна «якірна» гарантія права на адвоката, розкрита судовою практикою – системне тлумачення статті 92 Конституції Латвії Конституційним судом створює «рамку якості» для законодавця та практики – корисний орієнтир для оновлення українського законодавства й аргументації в судах, зокрема щодо доступності правової допомоги, справедливості процедур і компенсаційних механізмів;

- чітке розмежування та саморегулювання рекламної діяльності адвокатів. Латвійський підхід (право рекламувати – лише у адвокатів; правила встановлює колегія; загальні вимоги – відповідно до закону про рекламу) можна взяти за основу для більш прозорих і етичних стандартів адвокатського маркетингу в Україні, не блокуючи при цьому інформування клієнтів;

- проєвропейська інтеграція професії. Наявність спеціальних норм щодо адвокатів ЄС (реєстрація і практика) та взаємне визнання кваліфікацій спрощують порядок надання послуг. Україні доцільно гармонізувати процедури допуску іноземних адвокатів і спільної практики в межах Угоди про асоціацію (режим тимчасової практики);

- стійка система державної правової допомоги. Інституційно відокремлена Латвійська служба правової допомоги й чіткі критерії надання підтримки — корисний зразок для подальшого зміцнення

інституційної спроможності безоплатної правової допомоги в Україні (із належним фінансуванням та моніторингом якості).

Перспектива подальшого дослідження даної теми обумовлена необхідністю детального порівняльно-правового дослідження законодавства Латвійської Республіки та України в частині адміністративно-правового регулювання діяльності адвокатури як інституту реалізації права на правову допомогу.

Література:

1. Закон про адвокатуру Латвійської Республіки від 27 квітня 1993 року. Latvijas Republikas Advokātūras likums. Дата оновлення: 30.04.2021. URL: <https://likumi.lv/ta/id/59283-latvijas-republikas-advokaturas-likums> (дата звернення: 05.09.2024).

2. Конституція Латвійської Республіки. Конституційний суд Латвійської Республіки. Latvijas Republikas Satversme. Constitutional court of the Republic of Latvia. URL: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/57980-the-constitution-of-the-republic-of-latvia> (дата звернення: 05.09.2024).

3. Латвійський кодекс етики для присяжних адвокатів в редакції від 12 квітня 2019 р. Latvijas Zvērinātu advokātu Ētikas kodekss. URL: <https://www.advokatura.lv/sites/default/files/2022-01/LZAK%20%C4%93tikas%20kodekss%202019.pdf> (дата звернення: 05.09.2024).

4. Юридична допомога. Судова адміністрація. Legal aid. Tiesu administrācija. Publicēts: 30.04.2024. URL: https://www.ta.gov.lv/lv/legal-aid?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F (дата звернення: 05.09.2024).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-452-1-165>

СИСТЕМА СУБ'ЄКТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАБІЛІТАЦІЇ ТА СОЦІАЛІЗАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УКРАЇНІ

Морозов Олексій Анатолійович

здобувач

Науково-дослідний інститут публічного права

м. Київ, Україна

Продовження військових дій на території України призводить до збільшення числа військових, які зазнають фізичних та психологічних травм, а відновлення стану здоров'я часто після медичного